Náučný chodník Banícka cesta

Kraj:	Žilinský
Okres:	Liptovský Mikuláš
Geomorfologické jednotky:	Liptovská kotlina a Nízke Tatry
Geologické jednotky:	vnútrokarpatský paleogén a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Dúbrava, otoč. ŠM
Východisko:	Dúbrava, južný okraj obce pri štátnych majetkoch (ŠM)
Trasa:	Dúbrava, ŠM – cestou k juhovýchodu – ústie Dúbravskej doliny – nahor dolinou k juhu – bývalý ťažobný závod a banícke múzeum
Dĺžka, prevýšenie:	6,3 km, prevýšenie 255 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	5
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: banícke**,** prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2020; 2023 dobudovaný

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Dúbravský banícky cech, Dúbrava 316, 032 12 Dúbrava; Obec Dúbrava, Dúbrava 191, 032 12 Dúbrava, tel. 044 / 5593 251

Aktuálny stav: Chodník je v dobrom stave (2024).

Poznámky: (1) V databáze používame ako názov náučného chodníka jeho verziu z informačných panelov v teréne (inde býva označený aj inak). (2) Informačné panely obsahujú aj stručnú anglickú mutáciu textov.

Upozornenie: Trasa náučného chodníka vedie po účelovej asfaltovej ceste, po ktorej jazdia veľké nákladné autá. Je preto nutná zvýšená opatrnosť!

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vzhľadom na jeho dĺžku a prejazdy nákladných áut (pozri upozornenie vyššie) vhodný pre terénne vyučovanie obmedzene.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Dúbrava. Obec juhozápadne od Liptovského Mikuláša v západnej časti Liptovskej kotliny pod úpätím Nízkych Tatier na potoku Dúbravka. Založená bola na šoltýskom práve v 13. storočí, prvá písomná zmienka pochádza z roku 1372. v 13. – 15. storočí patrila zemanom z Ráztok, neskôr čiastočne zemanom dúbravským a čiastočne postupne zemanom Lehotskovcom, Kubínskovcom a zemanom z Andíc. Od 16. storočia sa tu ťažila prevažne antimónová ruda, a to s rôznou intenzitou až do roku 1992 (viac o baníctve v hesle nižšie). V medzivojnovom období baníci – ktorí tvorili väčšinu obyvateľstva – pracovali v baniach v Handlovej. Kultúrnou pamiatkou je neveľký jednoloďový pôvodne ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Ondreja z poslednej tretiny 13. storočia s nízkou vežou obkolesený múrom, stojaci ako dominanta na vyvýšenine na severnom konci obce. V 17. storočí bol renesančne upravený a opevnený, v polovici 18. storočia prešiel barokovou obnovou. Objavené v ňom boli zvyšky nástenných malieb. Neďaleko neho, pri cintoríne stojí moderný evanjelický a. v. kostol z roku 1992.

Paludžanka. Potok na strednom Liptove stekajúci zo severných svahov Nízkych Tatier do Liptovskej kotliny juhozápadne od Liptovského Mikuláša, ľavostranný prítok Váhu, dlhý 18 km. Pramení pod hlavným hrebeňom pohoria v závere doliny v kotle v severnom svahu Chabenca (1 955 m n. m.) vo výške okolo 1 460 m n. m. (alebo podľa iného zdroja v severozápadnom kotle Poľany (1 890 m n. m.) vo výške 1 360 m n. m.). Na strednom toku preteká Dúbravskou dolinou (Krížskou dolinou), ktorú až do jej ústia vypĺňajú balvanovité glacifluviálne piesčité štrky a sú v nej pozostatky historickej i nedávnej banskej činnosti (viac v samostatnom hesle). Kuriozitou je **furkácia Paludžanky** na jej vstupe do Liptovskej kotliny – v oblasti križovatiek zlomových línií na úpätí pohoria sa potok(-y) na viacerých miestach vetví(-ia). Najskôr, ešte v doline sa vľavo oddeľuje **Dúbravka** (a tečie k západu) a z nej následne **Črmník** (s viacerými ramenami). Hlavné koryto Paludžaky sa odkláňa k severovýchodu a následne preteká k severu a pod Galovanmi ústi do Liptovskej Mary.

Bývalé antimónové bane v Dúbrave. Významný banský závod 6 km južne od obce Dúbrava v doline Paludžanky v severnej časti masívu Chabenca v Ďumbierskych Tatrách pri najvýznamnejšom antimónovom ložisku v celom Československu, patriacom k jeho stredne veľkým svetovým ložiskám (druhým významným u nás bolo ložisko pri Pezinku). Okrem antimónovej rudy sa v území v minulosti získavalo v zanedbateľných množstvách aj zlato, striebro a rudy medi. Písomné zmienky o tunajšom

dobývaní pochádzajú zo začiatku 18. storočia, no predpokladá sa, že antimónové rudy tu dobývali už v 16. storočí. Antimón sa využíval najmä pri výrobe ocele pre zbrojársky priemysel, a to už za prvej svetovej vojny. Jeho pridaním oceľ získavala pružnosť (hlaveň dela z ocele bez prímesi antimónu by sa po výstrele rozsypala). Banská činnosť sa tu významne zintenzívnila po roku 1948, kedy bola v území uvedená do prevádzky flotačná úpravňa rudy s kapacitou 50 t/deň a na prepravu rúbaniny do nej vybudovali lanové dráhy z úsekov Predpekelná a Dechtárka, dlhé 1,4 a 0,5 km. Antimón z dúbravských baní bol jednou zo strategických surovín československého zbrojárstva. Za pôvodnú drevenú úpravňu, zničenú požiarom v roku 1975, uviedli v roku 1977 do činnosti novú flotačnú úpravňu, sem prevezenú z banskej prevádzky Medzibrod. Úpravňa pracovala do konca ťažby v roku 1992. Ukončenie ťažby antimónových rúd u nás začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia urýchlilo – aj napriek tomu, že v tunajších baniach zostalo množstvo nevyťaženej rudy – zrušenie štátnej dotácie v súvislosti s poklesom svetovej ceny antimónu ako aj s reštrukturalizáciou nášho hospodárstva po roku 1989. Bývalý banský závod Dúbrava sa nachádza vo výškach okolo 900 m n. m., a bol tak najvyššie položeným banským závodom v Československu. Okrem zmien reliéfu a prevažne chátrajúcich objektov banského závodu zanechala banská činnosť aj dlho pretrvávajúcu environmentálnu záťaž. Zvýšený obsah antimónu v krajine znemožňuje využívanie bývalých vodných zdrojov. Rizikom sú viaceré odkaliská – sedimentačné nádrže flotačného piesku z úpravne rúd –, ku ktorých katastrofickému rozplaveniu došlo napr. po výdatných dažďoch na jeseň 2019, pričom boli kalom s ťažkými kovmi zamorené územia Dúbravy, Svätého Kríža a Galovian.

Banícke múzeum v Dúbrave. Neveľké múzeum v Dúbravskej doline v Nízkych Tatrách južne od obce Dúbrava asi 7 km od jej centra na hornom konci areálu bývalého banského závodu Dúbrava. Vzniklo v roku 2023 v budove niekdajšej kancelárie banských skladov – baníckej faleske –, kde sa v minulosti stretávali baníci pred fáraním do podzemia. Interiérovou i exteriérovou expozíciou približuje históriu miestneho baníctva. Múzeum je v správe Dúbravského baníckeho cechu, verejnosti je prístupné v sobotu a nedeľu v čase 11 – 14 h.

Paludzský artikulárny kostol > pozri heslo v Náučnom turistickom chodníku Pavčina Lehota

Liptovská kotlina. Jeden z troch geomorfologických podcelkov Podtatranskej kotliny, vyhraničený zhruba medzi Ružomberkom, Važcom, Štrbským sedlom, Pribylinou a Kvačanmi; so zvyšnými jej dvoma časťami susedí na východe – s Popradskou kotlinou – a severovýchode – Tatranským podhorím. Ďalej susedí s Veľkou Fatrou, Nízkymi Tatrami, Kozími chrbtami, Západnými Tatrami a Chočskými vrchmi. Predstavuje mohutnú tektonickú depresiu ležiacu vo výškach zhruba 470 – 900 m n. m. Je vyplnená kvartérnymi terasovými a nivnými sedimentmi riek a potokov (hliny, štrkopiesky) a pod tatranským úpätím i glacifluviálnymi terasovanými kužeľmi (štrky, štrkopiesky), čiastočne prikrývajúcimi podložné paleogénne horniny (flyš: pieskovce a ílovce). Tieto lokálne i s drobnými mezozoickými ostrovmi (Hrubý grúň) výraznejšie vystupujú nad zvlnený reliéf s dlhými plochými chrbtami až plošinami a majú charakter až vrchoviny. V oblasti niektorých zlomov sa vyskytujú travertíny (Lúčky, Bešeňová, Liptovské Sliače).

Nízke Tatry. Mohutná klenbohrásť, pretiahnutá západo-východným smerom, dlhá vzdušnou čiarou 75 km. Pohorie tvorí mohutný celistvý chrbát, z ktorého rebrovito na obe strany odbočujú rázsochy. Vo veľkej svojej časti presahuje hornú hranicu lesa (zníženú človekom) a Ďumbierom dosahuje nadmorskú výšku 2 046 m. Sedlo Čertovica (1 232 m n. m.) ho delí na odlišujúce sa, najmä geologickou stavbou, **Ďumbierske Tatry** a **Kráľovohoľské Tatry**. Centrálnu a južnú časť tohto jadrového pohoria budujú prevažne kryštalické bridlice a granitoidné horniny (žuly) a severné rázsochy najmä mladšie vápence, dolomity, pieskovce, ílovité a piesčité bridlice. Na rozsiahlych vápencových územiach sa vyvinul kras – spomedzi dvanástich vyčlenených nízkotatranských krasových území sú azda najpopulárnejšími Kras Demänovskej doliny (s Demänovským jaskynným systémom, vyše 43 km dlhým), Kras Jánskej doliny (s najhlbšou jaskyňou na Slovensku – Systém

Hipmanových jaskýň – s hĺbkou 499 m) či Ďumbiersky vysokohorský kras (s Jaskyňou mŕtvych netopierov, vyše 21 km dlhou). Väčšinu územia zaberajú lesy, ktoré sú aktuálne postihnuté na mnohých miestach zvýšenou neplánovanou ťažbou spôsobenou rôznymi príčinami (vetrové či lykožrútové kalamity), vyplývajúcimi z narušenej ekologickej stability porastov ako dôsledku nepriaznivého stavu lesov (neprirodzená štruktúra, meniace sa prírodné podmienky, turizmus, chyby v obhospodarovaní). Najvyššie časti pohoria zaberajú okrem skalných vrcholov a chrbtov pred stáročiami odlesnené sekundárne lúky a pasienky (hole). Horskú flóru zastupujú napr. zvonček maličký, horec Clusiov, stokráska Micheliho, poniklec slovenský či metluška krivoľaká, z fauny tu žije o. i. medveď, rys, vlk, svišť i vysadený kamzík vrchovský tatranský, vzácny hrabáč tatranský a hrabáč snežný. Vtáky reprezentuje orol skalný, orol krikľavý, včelár obyčajný, hlucháň hôrny, tetrov hoľniak. V pohorí je viacero území európskeho významu a prekrýva ho chránené vtáčie územie Nízke Tatry (s výnimkou areálov lyžiarskych stredísk v masíve Chopku), ktoré sú súčasťou sústavy Natura 2000; v krasovej časti Demänovskej doliny je vyhlásená ramsarská lokalita Jaskyne Demänovskej doliny.

Obsah informačných panelov

1. Stručné dejiny obce Dúbrava. Staršie dejiny dúbravského baníctva
2. Geologická charakteristika ložiska Dúbrava. Environmentálne riziká ťažby antimonitu
3. Najstaršie techniky dobývania rúd. Spracovanie antimonitu
4. Banské podnikanie v Dúbrave v 20. storočí
5. Ťažba a preprava v dúbravských baniach v 20. storočí

Informačné panely v teréne nemajú vlastné názvy.

BANOCKA CESTA
ZDAR BOH!

